

Disertační práce Radmily Veselé August Perret a česká architektura. Oponentní posudek.

Ve francouzském myšlení přežíval latentně dlouho do XX. století duch klasicismu, který měl význam přirozeného řádu v celé kulturní sféře. To se týkalo i architektury, která se ocitla v druhé polovině XIX. století v zajetí eklektismu a dostávala se do rozporu s technickými vymoženostmi, s novými konstrukcemi a materiály (ocel, sklo, beton) na jedné straně a s příchodem nových stavebních typologií na druhé. Jednou z osobností, která si uvědomila problém, vyvolaný rozpor mezi těmito silami a stavitelskými akademickými tradicemi, byl někdejší student Academie des Beaux Arts August Perret.

Jeho dílu, významu a vlivu ve francouzském světě je věnována disertační práce Radmily Veselé August Perret a česká architektura. Tato práce, představuje první monografickou studii, věnovanou u nás Augustu Perretovi a jeho projektové a stavební kanceláři, jeho dílu, významu a názorům. V meziválečné Francii panovala z našeho hlediska zvláštní optika: jakoby tam existovaly jen dva moderní póly, které se výrazně rýsovaly na pozadí architektonické tvorby: jeden, určovaný Perretem a druhý, mocnější a svůdnější a také mnohem hlučnější, určovaný Le Corbusierem. Na tomto pozadí se promítal i způsob, jímž byla vnímána Perretova architektura moderním hnutím v tehdejší Československé republice, zejména v Praze.

V čem spočíval Perretův přínos? Především ve způsobu, jímž spojoval francouzskou klasičtí tradici s nároky tehdy ještě nové technologie železobetonu, přesněji řečeno železobetonové rámové konstrukce. Patřil k prvním architektům, kteří ji dokázali uplatnit jako estetickou kvalitu, na rozdíl od architektů chicagské školy z 90. let XIX. století, pro které byla čistě praktickým nástrojem, umožňujícím stavbu mrakodrapů. Jak píše Colin Rowe (1), na rozdíl od Chicaga evropské pojmání konstrukčního rámu mělo ideologické konotace, zatímco u Perreta umělecké. Toto téma rozvíjí autorka podrobně v kapitole August Perret, apoštol železobetonu. Zdůrazňuje jeho „důraz na harmonii proporcí, souměrnost, hru světla a stínu“, péči o povrchovou úpravu železobetonu. Ale tento perretovský přístup, jeho pojem stavby jako „abri souverain“ představuje do jisté míry uzavřený systém, který se jen těžko dá zobecnit, jeho platnost je omezená na kulturní senzibilitu francouzského prostředí své doby.

Následující kapitola uvádí soubor vybraných realizací, kterých až do období 2. světové války nebylo mnoho, proto je každá ze staveb pojednána nejen z hlediska formálního řešení, ale i jako teoretický traktát. Jde o stavby-ikony, s kterými se setkáváme skoro v každých dějinách architektury XX. století. Byly známé, ale jejich podstatný efekt a význam byl vnímán především ve Francii. Perret stál stranou moderního hnutí i sociálních a urbanistických problémů, které se hnutí moderní architektury snažilo řešit, ať šlo o konstruktivismus, funkcionalismus, novou věčnost, De Stijl, Bauhaus, CIAM.

Z tohoto hlediska je pozoruhodný urbanistický projekt výstavby Le Havru, na němž již spolupracovali architekti mladší generace. Perret zde postavil železobetonový centrální kostel sv. Josefa s výhledem do vysoké věže. Racionální betonová konstrukce vytvářející vertikální prostor je apoteózou tohoto železobetonového stavebního systému, jehož role je zde povýšena do emotivní roviny.

Pozoruhodnější je však nové město, kde došlo k ojedinělé syntéze klasicistního a funkcionalistického konceptu, což je zvlášť zřetelné ve srovnání s množstvím funkcionalistických sídelních souborů, budovaných v celé Evropě. Francouzský klasicismus považoval uniformitu urbanistického prostředí za pozitivní hodnotu a příklad Le Havru představuje ukončení dlouhé linie, počínající v XVI. století. Byl to jediný urbanistický

(racionalizovaný) počin takového rozsahu, uskutečněný v duchu francouzské klasicistní tradice. Domnívám se, že by si zaslouhoval větší pozornosti.

V kapitole o teoretickém myšlení A. Perreta, které bylo více záležitostí apologetů, než Perreta samého, vyslovujícího se k věci většinou jen aforisticky je nejzajímavější polemika s Le Corbusierem o vertikálních nebo horizontálních oknech. Ta však v dnešní mnohotvárné tvorbě, do níž vstupují digitální technologie pozbyla význam. Také se vynořuje otázka Perretova konstruktivismu, jako tématu konstrukce, která se stává ustavujícím prvkem architektury, rytmizuje a organizuje její proporce a vyjadřuje její charakter. Toto estetické akcentování konstrukce pomíjí její sociální poslání, jaké v ní spatřovala moderní avantgarda.

Závěrečná kapitola disertační práce se zabývá ozvěnami perretovské architektury v českých zemích. Starší generace modernistů, počínaje Kotěrou, Janákem, Gočárem aj. byla odchována vídeňskou wagnerovskou tradicí a později obracela pozornost spíše k Holandsku. Třebaže o Perretových stavbách (rue Franklin, garáže v rue Pontieu, později kostel v Le Raincy) dobře věděla a byly publikovány v dobových časopisech, bylo jí perretovské myšlení poněkud cizí. Mladší funkcionalistická avantgarda, sdružená kolem Karla Teiga měla intenzivní vazby k Le Corbusierovi, k sovětskému konstruktivismu a německému Bauhausu. Výjimkou byl, jak pečlivě zkoumá autorka, poněkud starší Bedřich Feuerstein, který v Perretově kanceláři pracoval a který uplatňoval ve své pozdější tvorbě perretovské principy, jež promýšlel ve svých japonských projektech (nemocnice sv. Lukáše v Tokiu, budova sovětského vyslanectví aj.). Je sice pravda, že ve zlínském Voženílkově „koldomu“ z konce 40. let lze spatřovat některé ozvěny Pesetových staveb a podobně i ve třech zlínských vilách od architekta Lesníka, ale Voženílek zde měl mnohem blíže k Le Corbusierovi a Plesník využíval vkusně prefabrikovaných prvků a možností omezeného stavebnictví, s nímž dokázal tvořit. Perretovu estetiku připomínají jeho tři zlínské vily jen vnějškově. Je však možné, že určitý Perretův vliv lze zachytit na projektech kostelů architekta Jana Sokola, který sice pobyl u Le Corbusiera, ale mentálně mu byl bližší Perret.

Na závěr je však třeba říci, že přes všechn ohlas Perretovy architektury bylo jeho působení a vliv omezeno především na Francii, z jejíž specifické kulturně-historické tradice Perretovo architektonické dílo logicky vyrostlo. Bylo moderní i nebylo, intelektuálně uzavřenější, vyžadující zjemnělou kulturní senzibilitu. Po této stránce bylo svým způsobem náročnější, než svůdné universální projekty a utopie Le Corbusierovy, nebo strohý racionalismus Nové věčnosti. Sociologicky se vázalo na kultivovanou buržoazní inteligenci. Zde je třeba ocenit, jak si autorka všímá intelektuálního okruhu, s nímž byl duchaplný August Perret spjatý (Georg Braque, André Gide, Paul Valéry aj.).

S avantgardními proudy se Perret utkal v soutěži pro Palác sovětů v Moskvě (1931), kde podal, podobně jako před tím v r. 1928 v soutěži na Palác národů v Ženevě konzervativní, poněkud nevýrazný projekt.

Autorce také neuniklo, že v době, kdy našim moderním architektům bylo v padesátých letech vnuceno používání „pokrokových“ historických forem. Někteří se pokoušeli tuto překážku obejít perretovskou cestou moderního klasicismu (J. Havlíček, Ostrava-Poruba, Kladno-Rozdělov). Havlíček byl za to napaden kritikou, tvrdící, že perretismus nemůže odpovídat nárokům socialisticko-realistické architektury.

Disertační práce Radmily Veselé představuje u nás první monografickou studii o Augustovi Perretovi, opírá se o rozsáhlé studium francouzských pramenů a důladnou znalost Perretova

díla, k němuž chová oddaný obdiv. Uspořádání práce, řazení témat a jejich provázání má jasný logický řád. Přináší nicméně pohled na ukončenou, byť sugestivní kapitolu, mající své pevné místo v historii architektury XX. století. Jak napsal Benevolo: „(Perret) vyčerpал poslední možnosti strukturálního klasicismu a definitivně ozřejmil, že tato cesta končí ve slepé uličce, protože její premisy kořeni v překonané kultuře“(2). Ani postmoderní hnutí, které operovalo s různými historickými citacemi se už k Perretovi neobracelo.

Práci doprovází obrazová dokumentace, vztahující se k jednotlivým kapitolám a rozsáhlý seznam pramenů, zejména francouzských, svědčících o sečtělosti autorky a zasvěcené znalosti. Disertační práce Radmily Veselé splňuje nároky na udělení akademického titulu PhD a po některých úpravách by si zasloužila knižní vydání.

Práci doporučuji k obhajobě.

V Praze, červenec, srpen 2013

Doc.ing.arch. Pavel Halík, CSc

Pavel Halík

(1) Colin Rowe Matematika ideální vily, kap. Chicagský skelet, ERA 21, 2007

(2) Leonardo Benevolo, Histoire de l'architecture moderne, 2.. díl